

Turai Laura

Csíksomlyó öröme

Medgyesy S. Norbert: A csíksomlyói ferences misztérium-
drámák forrásai, művelődés- és lelkiségtörténeti háttere

Hívogató, tiszta forrásként valamiképpen mindannyiunkat vonz Csíksomlyó valósága, egyesítő édessége, öröklődő öröme, kincseket magába mosó fájdalom. Sok lelki út visz e csodahely felé, de semmiképp sem az illúzióké. Medgyesy S. Norbert alapos, évtizedes kutatást feldolgozó, részekből egészre törekvő munkája tudományos és egyetemes dimenziókba helyezve tárgyalja Csíksomlyó egy fontos momentumát az ott található ferences könyvtár XV–XVIII. századi anyagainak fölhasználásával. Meg kell küzdenünk ezzel a könyvvel, hisz a gördülékenyen elénk tár, de tengernyi histográfiai és egyéb forrásadat, elemzés útján sok-sok felvillanó csodaélmény vár ránk.

A nagyírú Kilián István színház- és drámatörténész Előszava vezeti be a könyvet, aki a méltató sorok mellett az *Ómagyar Mária-siralom* szekvencia-hagyományára hívja fel a figyelmet. A könyv lényegi tematikája a népénekek, a prédikációk és a misztériumdrámák összefüggésrendszere. (A népénekek referenciaadatainak hiányosságai és a csekély számú korábbi szakirodalom is rámutat e munka hiánypótló jelentőségére.)

Az előszóból megtudhatjuk, hogy a kommunista diktatúra évtizedeiben a misztériumdrámák kéziratái 1980-ig a csíksomlyói Szűz Mária-kegyszobor alatt rejtőztek. Ezt a vonalat követi a szerző elemzéseiben is, hiszen – nem csak emiatt – a legnagyobb hangsúly a Máriaival kapcsolatos részekre esik. A kötet másik égiszét pedig a kiváló munkásságú, szent szellemű Bálint Sándorban lelhetjük föl.

A komoly, mintegy 650 oldalt felölelő kötet tíz nagy részből, valamint színes fotókat is tartalmazó mellékletekből áll, és nem utolsósorban az elemzésekbe beemelt idézetek teljes eredeti szövegverzióit is tartalmazza, betűhív átírásban.

A főbb fejezeteken belül ízelítőt kaphatunk a csíksomlyói ferences kolostor históriájából, és ebbe ágyazva a helyi iskolai színjátszás történetéből és hátteréből. A 3. fejezet a passiójátékok céljával foglalkozik, ahonnan világossá válik, hogy a bűnbánat Krisztus szenvedéseinek felidézése által elsődleges motivációja a szövegeknek és előadásoknak. A misztikus távlatokat nyitó alapkoncepció itt: „*az ember bűnei állandóan súlyosbítják Krisztus szenvedéseit*”. Mondhatnánk, hogy az élő hit megkoronázása minden ilyen sor. Termékeny paradoxonként az egyik drámában a hét főbűn vonul föl, megtérésre szólítva az embert, és megtalálhatjuk a Fájdalmak Férfia, megfosztottságában ikonikus szépségű biblia-parafrazisainak nyomát is („*nem volt szépsége, sem ékessége... A Fájdalmak embere, a betegségek ismerője*”). Ezekben az archaikus szövegekben a „*Maria Advocata*”, „közbenjáró

Mária" képe fénylik föl mégis legnagyobb erővel – s különösen a krisztusi kínokat magára vállalni epelkedő Szűzanya megszólaltatásával. A kereszt erejét példázza a következő ferences feljegyzésből származó magánkinyilatkoztatás, Krisztus-ígéret: „*az a település, ahol akár egyetlen ember is járja a keresztutat, vagy elmélkedik Krisztus kinszenvedésén, megmenekül mindenfajta testi és lelki veszedelemtől*”.

Az előadások formáit és helyszíneit is megismerhetjük a kötetből. Valójában egy színpadra állított katolikus teológiáról van szó. A folytatásban többek között rendkívül körültekintő elemzéseket olvashatunk az apokrif eredetű jelenetekről, eucharisztia-játékokról, Ádám és Júdás szerepéről a bűnbeesés és megváltás-tan kérdéskörében, a források csoportosításával.

A mai ember számára ezen szövegek olvasása a régies forma miatt olykor nehézkesnek tűnik. No, de a görögök óta tudjuk: „ami szép, az nehéz”. A könnyű, széles út kísértésének idején a göcsörtös sorok kapaszkodót nyújtanak, miközben egyszerre részesülünk az imádság megszentelő kegyelmében, a paradicsomi fa zöldjének bűnbeesés előtti ragyogásában és a krisztusi száraz keresztfa felszabadító könnyedségében és édességében. Mindez egy olyan miliőben tárul elénk, amelyet igazán magunkénak mondhatunk, hiszen – ezt is megtudhatjuk a könyvből: „*Csíksomlyó XVIII. századi színhagyománya egy egészen eltérő, teljesen egyéni vonásokkal rendelkező egység a régi magyar színház történetében.*”

Medgyesy S. Norbert érzékenyen vegyíti a tudományosság és a misztika hullámvonalait, világos és ihletett elemzéseket vonultatva föl. A ferences lelkületet szem előtt tartva a lényegyet emeli ki, a szövegösszefüggések láncolatában ezáltal felmutatva azt az igazságot, hogy a legegyszerűbb kérdések egyúttal a leghűsbavágóbbak. Ahogyan azt a vizsgált, apokrif eredetű Ádám-jelenetekből érezhetjük, és az a boldogító isteni üzenet is elrejlik a sorok mögött, hogy „*az ember méltó a megváltásra.*”

Különösen megindítóak a Krisztus szenvedését számmisztikailag is fölelevenítő részek, hiszen realissá teszik az egyébként már sokszor, sok helyen ködössé silányodott jeleneteket: „*Harminczor s meg kétczer bé törve Urunk, / Szentséges szája pediglen harminczor / Csapásnak hélyt adot.*” Máshol a két karjával az emberiséget átölelő Krisztust láthatjuk ölés és ölelés isteni paradox valóságában: „*Már kezét kiterjesztette, hogy lelkedet meg ölelye, / Jaj, hát sírj üdvossegre, hiva teged üdvossegre.*” A ráébresztés, figyelemfelkeltés folyamatos inspirációforrásként szolgál: „*Megcsal, hidgyed, a gyönyörűség / Törben ejt, mint titkos ellenség.*” Különös érdeme a könyvnek, hogy a szakmai alaposág és adatgazdagság mellett tud valódi spirituális élményt nyújtani. Nyilvánvaló, hogy ezeken az archaikus szövegeken nem fog az idő. Fontos dokumentumot foghatunk kézbe tehát, kiváltképp manapság, mikor egyáltalán nem divat a népi, irodalmi vagy bármely más hagyományt önmagában, abszolút tisztaságában megízlelni, szemügyre venni. Elég csak arra gondolnunk, hogy több ezer éves múltra visszatekintő népdalaink értelmezésével milyen keveset foglalkozunk, noha számos szöveg már nem hat az evidencia erejével, éppen a hangsúlyok, a képi kultúra eltolódásai, hozzátoldásai, hamisságai avagy egyszerűen csak szükséges paradigmaváltásai miatt.

Ezekben a népi szövegekben a képviség erőteljes megjelenítő erővel bír. Krisztus szenvedéseinek eleven felidézése a katarzisélmény elősegítésére irányul, ahogy a színrevitel pedig már keresztény rituálévá emeli a megemlékezést. Így például a hét főbűn megszólaltatásán keresztül: „*A kevelyek neked tövisből koronát köttnek, / Tőből ki szagattyak fejednek hajszálát*”; „*A beketelenek keresztet vallodra tesznek, / És terhellnek szolgálván nagyobb kenodra!*”; „*Tunyak és jóra restek labadot s keszedet, ! A keresztre szegezik gyenge s artatlan testedet*”; „*Ecettel s epével itatnak torkosok, / Szajad keserittik, Jesus, etelben tobzodok.*” A részvétel Krisztus szenvedéseiben az ember személyes bűneinek közvetlenül a Megváltóra vetítésével valósul meg.

A kötet kuriózumként tartalmaz saját gyűjtésből származó anyagokat is. A szerző újabb megjelent könyvéhez is kapcsolhatóan (Perenye község népeinek nagyszabású feldolgozása hanganyagokkal) szép archaikus népi imádságot sikerült megörökíteni („a paradicsomtól a Golgotáig”): „A mi házuk négyszögletes, / négy szép angyal, őrzőangyalok őrizték, / Keresztek forogtak”; „Kitekintek e napkelet felé, / Ott látok egy anyaszentegyházat, Kívül aranyos, / Belül irgalmas.” Az imádság végén pedig kiderül, hogy elmondásával hét főbűntől lehet megszabadulni.

Mária szép siralmi és fohásza mellett ki kell még emelnünk két megejtően szép darabot a Kájoni-Hymnariumból: az egyik egy latin ének Mária compassiójáról, a másik pedig ugyaninnen a könyv szöveggyűjteményének záródarabja Mária hét fájdalmaról. Ezek által a darabok által is rögzítődik egy másik szövegben felvillanó szép igazság, mely ennek az értékes gyűjteménynek, kortörténeti dokumentumnak is mottója lehetne, és egyúttal örök, örömteli és bátorító vigaszként szolgál mindannyiunk számára: „Az a Szeretet, meljel engem Szeretél, óh, nevekegyék a fájdalom benned, a nagy Szeretet nagy fájdalmat kívóán!”

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar (Művelődéstörténeti Műhely) – Magyarok Nagyasszonya Ferences Rendtartomány, Bp.

Folyóiratunk 2014. januári számában összeállítást közöltünk Tóth Menyhért születésének 110. évfordulója alkalmából.

Az összeállítás tartalmazta Sümegi György tanulmányát, valamint Tóth Menyhért festményeinek színes reprodukcióit.

Tájékoztatjuk kedves olvasóinkat, hogy a Tóth Menyhért festmények Zsellér Jenő jogörökös szíves hozzájárulásával kerültek közlésre úgy, hogy Zsellér Jenő az őt megillető honoráriumról lemondott.

(A Szerk.)

E számunkat nyomta és kötötte a Print 2000 Nyomda Kft.

print 2000
NYOMDA KFT. KECSKEMÉT

6000 Kecskemét, Nyomda u. 8.

Tel.: +36 76 501 240; Fax: +36 76 501 249

E-mail: info@print2000.hu

www.print2000.hu

Folyóiratunk megjelentetését a Nemzeti Kulturális Alap

Nemzeti Kulturális Alap

támogatja.